

■ **Stj. Av. Manolya YILMAZ*** ■

TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA SERİ MUHAEME USULÜ

IN TURKISH CRIMINAL PROCEDURE LAW ACCELERATED PROCEDURE

ÖZET

Hukuk sistemlerinde kanun koyucular, bazı uyumsuzlukları alternatif çözüm yollarıyla çözmeye çalışarak yargı erkinin iş yükünü azaltmayı amaçlamışlardır. Bu sayede yargılama sürelerinin daha verimli ve daha kısa sürede nihayete erdirilmesi hedeflenmiştir. Türk ceza muhakemesine 2019'da 7188 sayılı kanunla getirilen ve 5271 sayılı CMK'nin m.250'de düzenlenen "seri muhakeme usulü" bu arzunun bir ürünüdür. Bu makalede işbu usul, basit yargılama usulüyle beraber ele alınacak ardından amaçları ve koşullarının sayılması suretiyle AİHS'nde hüküm altında alınan adil yargılanma hakkı ve WJP verileri bağlamında tartışılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ceza muhakemesi hukuku, alternatif çözüm yolları, seri muhakeme usulü, adil yargılanma hakkı.

ABSTRACT

In legal systems, legislators aim to reduce the judiciary's workload by trying to resolve some disputes with alternative solutions. Thus, it is aimed to conclude the judgment periods more efficiently and in shorter time. "The serial judgment procedure" was brought to the Turkish criminal procedure in 2019 with law no.7188 and regulated in Art.250 of the penal procedure law no.5271 is a product of this desire. In this essay, the procedure herein will be discussed together with the simple judgment procedure thereafter, in the context of the right to a fair trial under the ECHR and WJP data by analyzing its purposes and conditions.

Keywords: The penal procedure law, alternative solutions, serial judgment procedure, right to a fair trial.

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 28.09.2023 Kabul Tarihi: 11.10.2023

* ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-3005-3232>

?

GİRİŞ

Hukuk biliminin gereği gibi ifa edilmediği toplumlarda sağlıklı bir kamu düzeni, hukuki güvenilirlik ve toplumsal adaletin gerçekleşmesi söz konusu olmayacaktır. Aynı halde böyle toplumların kendilerini gerçekleştirmesi de beklenemeyecektir. Muhakeme hukuku ise bu bağlamda oldukça önemiyet arz etmektedir. Zira, bozulan kamu düzeninin yeniden inşasının hangi biçimde olacağı, yapılan hukuka aykırı eylem/eylemlere mevcut olan hangi yasal düzenlemelerin uygulanacağını ve en nihayetinde de sorumlu kişi/kişilere hangi yaptırım/yaptırımlara tabi tutulacağını tespit etmek muhakeme hukukunun var oluş sebeplerindedir.

Bir muhakeme hukuku dalı olan ceza muhakemesi hukuku ise Türk Ceza Kanunu başta olmak üzere Türkiye mevzuatında yürürlükte olan ve kanunlar tarafından suç olarak düzenlenen bir eylemin gerçekleşip gerçekleşmediğini, bu fiilin kim/kimler tarafından hangi biçimde icra edildiğini ve sübuta eren suçun yaptırımının ne olduğunu tespit etmek gayesiyle birtakım araştırmalar yürüten ve nihayetinde de maddi gerçeğe ulaşmayı hedefleyen bir dizi faaliyettir. Soruşturma evresi ve kovuşturma evresi olmak üzere iki temel evrede gerçekleşen ceza muhakemesi, amacına ulaşmak için bazı işlemlere başvurmaktadır. Suç haberinin alınması ile başlayan ve ceza muhakemesinin temel evrelerinden birisi olan soruşturma evresinde, geçmişte meydana gelmiş olay/olaylara ilişkin delillerin maddi gerçeği ortaya çıkarabilecek şekilde araştırılarak muhakeme süresince kullanılır. Maddi gerçeğe ulaşmak için yapılan bu bir dizi faaliyetin gerçekleştirilmesi esnasında ise gerek şüpheli/sanık gerekse mağdurun/suçtan zarar görenin bazı temel hakları ihlal edilme tehlikesi ile karşı karşıya kalınabilmektedir. Bunun yanı sıra, yargılama faaliyetlerinin gereğinden uzun sürmesi, muhakeme sürecinde görev olan kolluk kuvvetleri ve yargı organları başta olmak üzere devlet erkini bir kısmının emek ve mesaisini meşgul etmekle birlikte söz konusu yargılamalarda şüpheli/sanık veya mağdur/suçtan zarar gören olan kişilerin de adil yargılanma hakkı ve dolayısıyla da makul sürede yargılanma hakkına halel getirmektedir. Yargılama faaliyetlerinin uzunluğu

ve yoğunluğu yargılama aşamalarında görev alan personelin de işlerinin aksamasına sebebiyet vererek emek ve zaman kaybına yol açmaktadır. Bu da yine AİHS'nde hüküm altına alınan adil yargılanma hakkına zarar vermekte ve halkların hukuk ve adalet sistemlerine olan güvenini sarsmaktadır. Sunulu sebepler ve benzerlerinin varlığı kanun koyucuları söz konusu sorunları bertaraf etmek için alternatif çözüm yolları üretmeye mecbur bırakmaktadır. Ancak söz konusu alternatif çözümler de beraberinde kendi sorunlarını ve ihlallerini getirmektedirler. Türkiye hukuk sistemi için uzlaştırma, arabuluculuk gibi alternatif çözüm yollarından daha yeni olan seri muhakeme usulü de yine bu bahsi geçen alternatif yollardan bir tanesidir.

Temel amacı yargılama faaliyetlerinin süresini kısaltarak zaman, emek ve maddi harcamaların azaltılmasını sağlamaya çalışan seri muhakeme usulü, 2019 yılında Türk adalet sistemine girmesinden itibaren kendisine çokça uygulama alanı bulmuştur. Bu da bu usulün amaç ve sonuçlarının daha detaylı olarak incelenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmış ve beraberinde öne sürülen görüşler neticesinde bazı tartışmalar peyda olmuştur.

I- CEZA MUHALEMESİ

A. GENEL OLARAK

Ceza Muhakemesi, ceza hukukunun ihlal edildiğine dair iddianın doğruluğunun araştırılması faaliyetidir.¹ Bir anlamda, soyut kurallar içeren ceza hukukunu, adeta hayata geçiren hukuk dalı olarak ifade edilebilmektedir.² Bu hukuk dalı, suç haberinin alınmasından sonlandırılmasına değin geçen süreci takip eder ve bu süreçte meydana gelen hukuki ilişkilerle alakalı olup muhakeme hukukunun bir ayağını oluşturmaktadır.

¹ Şahin, Cumhuriyet, "Ceza Muhakemesi Hukuku I", Seçkin Yayıncılık, Ankara, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 9. Baskı, 2018, s. 27.

² Centel, Nur/Zafer, Hamide, "Ceza Muhakemesi Hukuku", Beta Yayınları, İstanbul, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, 2018, s. 10.

Suç hukukunun önemli bir parçası olan ceza muhakemesi hukuku özetle, “Bir suçun işlenip işlenmediği; işlenmişse kim tarafından işlendiği ve yaptırımının (ceza veya güvenlik tedbiri) ne olacağı sorununa çözüm getirmek amacıyla yapılan iddia-savunma ve yargılama niteliğindeki bir dizi faaliyetler” olarak tanımlanmaktadır.³

B. CEZA MUHAKEMESİNİN AMACI VE GÖREVİ

Sosyal bir nosyon olan ve insanoğlunun Dünya gezegenindeki varlığı kadar köklü olan suç kavramı, farklı devirlerde farklı tanımlamalarla anılsa da sahip olduğu kamu düzenini bozma kabiliyeti şaşmaz bir olgudur. Ceza muhakemesinin vazifesi de suçun meydana gelmesiyle beraber bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmektir.

Görevini ise maddi gerçeğe ulaşmaya çalışarak ve ulaştığı neticeye uygun düşecek kanun hükmünü uygulayarak yerine getirmektedir. Kimi zaman ise bu görevi yerine getirirken temel hak ve özgürlüklere müdahale sayılabilecek işlem ve eylemlerde de bulunabilmektedir.

Toplumdaki dengenin korunabilmesi için ise bu işlem ve eylemlerin yine hukuka uygun şekilde ve hakkın özüne dokunmadan tesisi gerekmektedir.

Mevcut olan devir itibarıyla ise cezalandırabilme erki, yalnızca devlete tesis edilmiş bir güçtür. Devlet erki, kişilerin kendi başlarına adaleti tesis etme çabalarını, oluşabilecek düşmanlıkların önüne geçebilmek gayesiyle cezalandırma yetkisini bizzat üstlenmiştir. Devletin bu gücü kullanırken bireylerin temel hak ve özgürlüklerine özen göstermesi ve kişiler arasındaki dengelerin kurulmasını ve korunmasını sağlaması gerekmektedir. O hâlde temel olarak devletin şüpheli/sanık hakkında muhakeme sürecini yürütürken temel hak ve özgürlükleri ölçüsüz olarak kısıtlamaması da bu gerekliliğin temel bir ürünüdür.

³ Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. Baskı, 2021, s.38.

Milletlerce ortak olarak kabul edilmiş insan haklarının varlığı ise maddi gerçeğe her ne pahasına olursa olsun ulaşmanın ceza muhakemesinin nihai amacı olamayacağına bir delili niteliğindedir.

C. CEZA MUHALEMESİNİN İŞLEYİŞİ

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca ceza muhakemesi iki temel aşamadan oluşur. Bunlar, soruşturma ve kovuşturma aşamalarıdır. Buna göre soruşturma aşaması, *"Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre"*; kovuşturma aşaması ise *"İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi"* ifade etmektedir.⁴

Anılan CMK madde 2 ile sabit olduğu üzere soruşturma aşaması suçun işlenmesi anında değil yasaya göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesiyle başlamaktadır. Buna göre CMK m.160/1'e göre, *"Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar."*⁵ hükmü gereği de soruşturma evresinin işin gerçeğini araştırma süreci olduğu düzenlenmiştir.

Soruşturma aşamasının sonunda toplanan deliller, işlendiği iddia olunan suçun yeterli şüphe oluşturabilecek kabiliyette ise; Cumhuriyet Savcısı, bir iddianame düzenler (CMK m.170/2). Bununla birlikte, iddianamenin iadesi kurumunun varlığı şüpheli veya mağdurun müdahalesinin mümkün olmadığı ara muhakeme olarak anılan bir aşamayı oluşturur (CMK m.174). Kovuşturma aşamasının başlangıcında iddianamenin kabulü ile kamu davası açılır (CMK m.175) ve hükmün kesinleşmesi ile beraber de son bulur. Yine ilk derece ve istinaf yargılaması ise kovuşturma aşamasında gerçekleştirilmektedir.

⁴ Mevzuat.gov.tr

⁵ Mevzuat.gov.tr

Ceza muhakemesi yalnızca anılan soruşturma, ara muhakeme ve kovuşturma aşamalarından ibaret değildir. Bunların yanı sıra denetim muhakemesi (kanun yolu) ve hatta infaz aşamalarını da içine alan daha geniş bir anlama sahiptir.⁶

II- BAZI SUÇLARA İLİŞKİN MUHAKEME

A. KAVRAM VE TANIM

Sanık bakımından önemli haklardan birisi olan makul sürede yargılanma hakkı, adil yargılanmanın bir gereğidir. Adaletin makul bir sürede tesisi bilhassa masumiyet karinesi ışığında masum kimselerin de yargılanabildiği durumların varlığı sebebi ile özellikle önem arz etmektedir. Öte yandan adaletin sürate feda edilmemesi de gerekir.⁷ Bu sebeple zamandan kazanmak maksadıyla adil yargılanmaya ilişik ilkeler yok sayılmamalı ve haklar bağlamında bir denge sağlanmalıdır.

Bu doğrultuda kanun koyucularca oluşturan alternatif çözüm yolları hakkındaki düzenlemelerden birisi de 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 4. bölümünde "Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme" başlığı altında düzenlenmiştir. Söz konusu başlık altında sayılan iki adet alternatif çözüm yolu mevcuttur bunlar; basit yargılama usulü ve seri muhakeme usulüdür.

B. BASİT YARGILAMA USULÜ

Daha evvelden Türk yargı sisteminde yaptırımı müebbet hapis cezası olan suç için de yaptırımı bir aylık hapis cezası olan suç için de öngörülen yargılama usulü aynı idi. Bu da bazı suçlar için gerekli olan yargılamanın verimli bir şekilde yapılmasına engel teşkil etmekteydi.

⁶ Özbeke, Doğan, Bacaksız, s.39.

⁷ Karakehya, H./ İnce, Tunçer A., "Seri Muhakeme Usulünün Adil Yargılanma Hakkı ve Diğer Bazı Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 11 (2021), s.1-62.

Basit yargılama usulü, 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanununun 24. ve 25. maddeleriyle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun mülga 251 ve 252. maddelerinde değişiklik yapılmak suretiyle, karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemelere benzer mahiyette, yeni bir kurum olarak hukuk sistemimize dahil edilmiştir.⁸ Yeni bir kurum olmasına rağmen, 1412 sayılı CMUK m. 386'da yer alan "*Sulh Hakiminin Ceza Kararnamesine*" benzer bir düzenlemedir.⁹

Her ne kadar esasları birbirinden farklı da olsa seri muhakeme usulü gibi basit yargılama usulünün de temel amacı daha kısa zamanda daha az masrafla daha etkin bir ceza yargılaması sunmaktır. Kovuşturma evresine özgü bir alternatif çözüm yolu olan basit yargılama usulü, ceza muhakemesinde duruşmasız yargılama usulü olarak da bilinmektedir. "*Asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir.*" (CMK m.251/1).

Seri muhakeme usulünde, bu usulün uygulanacağı suçlar bir katalog halinde tek tek sayılmıştır ancak basit yargılama usulünde uygulanacak suçları saymak yerine yaptırımın türü ve miktarı esas gözetilerek bir sınırlama yapılmıştır. Ancak basit yargılamanın uygulanabilirlik şartlarını haiz her suç için her zaman bu usul uygulanmaz. CMK'nin 175. maddenin 2. fıkrası uyarınca duruşma günü belirlendikten sonra basit yargılama usulü uygulanmaz. Basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verildiği takdirde mahkeme tarafından iddianame; sanık, mağdur ve şikâyetçiye tebliğ edilerek beyan ve savunmalarını on beş gün içinde yazılı olarak bildirmeleri istenir. Usulüne uygun olarak yapılacak tebliğatta duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususunun da açıkça belirtilmesi gerekir. Ayrıca, toplanması gereken belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir.

⁸ Er, E. "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkelere Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Yaşar Hukuk Dergisi* 3 (2021), s.55-111.

⁹ Kızılarşlan, Hakan, "7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:14, Sayı:183-184, Kasım- Aralık, 2019, s. 1885- 1960, (E.T. 27.05.2020).

Mahkemece, koşulları bulunması hâlinde; kısa süreli hapis cezası seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya hapis cezası ertelenebilir ya da uygulanmasına sanık tarafından yazılı olarak karşı çıkılmaması kaydıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Basit yargılama usulü, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hâlleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmaz. Yine basit yargılama usulünün kapsamına giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uygulanmaz.

CMK'nin 251. maddesi uyarınca verilen hükümlere karşı itiraz edilebilir. Süresi içinde itiraz edilmeyen hükümler ise kesinleşir.

C. SERİ MUHAKEME USULÜ

a. Tanımı ve Amacı

Anglo-Amerikan hukuk sistemindeki “savcı-sanık pazarlığı (plea bargaining)” kurumunun bazı suçlar açısından Türkiye hukuk sistemine uyarlanmış halidir, seri muhakeme usulü.¹⁰ Buna göre CMK m.250/1’de düzenlenen ve hükümde sayılan suçlardan dolayı başlatılan ceza soruşturması kapsamında Cumhuriyet savcısının şüpheliye müdafisi huzurunda yaptığı teklifin kabul edilmesi üzerine cezada indirim yapılması yönünde mahkemeye yazılı talepte bulunması durumunda talep doğrultusunda hüküm kurulmasını sağlayan bir kurumdur.¹¹ Bir başka deyişle “Azaltılmış Cezayı Peşinen Kabul Etme”¹² seçeneğidir.

Bunun yanı sıra Avrupa Birliği yasalarına uyum çerçevesinde, klasik yargılama sisteminden doğabilecek sakıncaların önüne geçmek amacıyla iç hukukumuza yansıtılan sistemlerden biri olmuştur.¹³

¹⁰ Dülger, Murat Volkan, “Yargı Reformu: Gerçekten Bir Reform Mu?”, (E.T. 20.11.2020), s. 9

¹¹ Erdem, Mustafa Ruhan/ Şentürk, Candide, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250)”, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 41, Aralık 2019, ss. 574.

¹² Kürşun, Günel/ Cengiz, Orhan Kemal, “Ceza Avukatının İnsan Hakları El Kitabı”, İnsan Hakları Gündemi Derneği Yayınları, 1.Baskı, Ocak 2021, s.335.

¹³ Kocabaş, Elif Beyza, “Seri Muhakeme Usulü (CMK MADDE 250)”, İzmir Barosu Dergisi, Yıl:88, Sayı:1, Nisan 2023, s.76.

Seri muhakeme usulünün uygulanması lazım gelen bir durumda Cumhuriyet savcısının kendi kendisine uygulama kararı alması mümkün değildir. Bu usul de tıpkı savcı sanık pazarlığında olduğu gibi karşılıklı iki tarafın rol almasıyla gerçekleştirilir. Bir tarafta şüpheli, diğer tarafta savcılık ile denetim ve onay makamı olarak mahkemenin bulunduğu bir süreci ifade etmektedir.¹⁴ Yanında müdafisi de bulunan şüpheli tarafından bu usulün kabul edilmesiyle birlikte Cumhuriyet savcısı somut cezayı ve şüpheliye uygulanacak ceza indirimini belirleme yetkisini haizdir.¹⁵ Bu usulde geçen şüpheli ifadesinde de anlaşılacağı üzere seri muhakeme usulü soruşturma evresine özgü olarak uygulanmaktadır. Burada normal bir yargılamada olan iddianamenin düzenlenmesi yerine seri muhakeme talep yazısını Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlenmektedir. Cumhuriyet savcısının taleplemede belirlediği cezai yaptırıma temel aldığı delilleri göstermek zorunda olmadığı, kural olarak mahkemenin takdirinde olan hapis cezasının ertelenmesi, seçenek yaptırımlara çevrilmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumlarının da Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenebildiği “Sui Generis” bir kurumdur.¹⁶

Dolayısıyla delillerin toplanması, delillerin değerlendirilmesi ve sonuç çıkartılması, hukuki nitelendirilmenin yapılması, yapılan hukuki nitelendirmeye göre yaptırımın belirlenmesi doğrudan Cumhuriyet Savcısı'nın tekelindedir.¹⁷

Ceza muhakemesinin ikincilliği ilkesi gereği yargılama faaliyetinin son çare olmasına dayanan bu usulün uygulanmasında hukuki ve sosyal açıdan faydanın bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, tüm ceza davalarının mahkemeye taşınmasının adil ve hakkaniyetli olmadığı esası bu usulün dayanaklarındadır.

¹⁴ Er, E, s.4.

¹⁵ Erdem/ Şentürk, s.574.

¹⁶ Yılmaz, Zahit/ Apış, Özge, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, Haziran 2020, ss. 62-106, (E.T. 15.10.2020), s. 64.k

¹⁷ Ketizmen Muammer, “Yargı Yetkisinin Kullanılması Açısından Seri Muhakeme Usulü – Anayasanın 138. Maddesine Aykırılık Sorunu”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(1) 2021, s.239.

Bunun yanı sıra Anayasa m.141/son *“Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.”*¹⁸ gereği Devletin, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin tedbirleri alması görevinin de bir uzantısıdır seri muhakeme usulü.

b. Hukuki Niteliği

Seri muhakeme usulünde esasen savcı ve şüphelinin anlaşması söz konusudur. Kanunda sınırları çizilen bu anlaşma sonucunda da işbu usul icra edilmiş olacaktır.

Bu usul katalogda sayılı suçlar bağlamında zorunludur. Dolayısıyla bu suçlar açısından bir muhakeme şartı oluşturan özel bir usul olarak da nitelendirilebilmektedir. Zira CMK’ deki ilgili hükümde uygulanabilir, takdir edilebilir şeklinde bir ifade ile hüküm altına alınmamış bunun yerine **“UYGULANIR”** şeklinde emredici nitelikte düzenlenmiştir.

Bu haliyle ilgili koşulların varlığında Cumhuriyet savcısının bu usule başvurması zaruridir. İşbu husus Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği m.5/2’de *“Kanununun 250’nci maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi üzerine kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde, seri muhakeme usulünün uygulanması zorunludur.”*¹⁹ denilmek suretiyle ayrıca vurgulanmıştır.²⁰ Koşullar gerçekleşmesine rağmen savcının seri muhakeme usulü yoluna gitmeden iddianame düzenlediğinin anlaşılması halinde, mahkeme iddianamenin iadesine karar vermelidir (CMK m.174/1/c; Yönetmelik m.5/10).²¹

¹⁸ Mevzuat.gov.tr

¹⁹ Mevzuat.gov.tr

²⁰ Karakehya, H., İnce Tunçer, A, s.11.

²¹ Karakehya, H./ İnce, Tunçer A, s.11.

III- SERİ MUHALEMESİ USULÜNÜN UYGULANMA KOŞULLARI

A. GENEL OLARAK

Ceza muhakemesinde seri yargılama usulüne başvurunun temel koşulları şu şekilde sıralanabilir: muhakeme konusu fiilin oluşturduğu suçun seri muhakeme usulüne tabi olması, yeterli şüpheye ulaşılmış olması, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmemiş olması, şüpheliye ulaşılmış olması, iştirak halinde işlenen suçlarda tüm fail ve şeriklerin seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi, muhakeme şartının gerçekleşmiş olması ve şüphelide yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hallerinden birinin bulunmaması.

B. MUHALEMESİ KONUSU SUÇUN SERİ MUHALEMESİ USULÜNE TABİ OLMASI

Seri muhakeme usulünün uygulanabileceği suçlar kanun koyucu tarafından sınırlı olarak (tahdidi) tek tek CMK m.250/1'de sayılmıştır. Buna göre²²;

a) Türk Ceza Kanunu'nda yer alan;

1. Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra),
2. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170),
3. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra),
4. Gürültüye neden olma (madde 183),
5. Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra),

²² Mevzuat.gov.tr

6. Mühür bozma (madde 203),

7. Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206),

8. Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228, birinci fıkra),

9. Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268) suçları.

b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 13'üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar.

c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 93'üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç.

d) 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2'nci maddesinde belirtilen suç.

e) 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun ek 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç.

Bu suçlar tek tek sınırlı sayıda sayıldığı için ceza muhakemesi kanunu gereği kıyas yasaktır dolayısıyla da genişletilemez.

Sınırlı sayıda sayılmış olan madde kapsamındaki katalog suçların ise ortak noktası, bu suçların işlenmesi halinde mağdur spesifik bir kişi değil toplumda yaşayan herkeştir. Kısacası mağdur kamudur. Zira madde metni incelendiğinde de bu usulde mağdur, katılan, suçtan zarar görene herhangi bir söz hakkı tanınmamış adeta böyle bir taraf yokmuş gibi davranılmıştır.

Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi E:2020/87- K:2022/44-T:21/4/2022 sayılı kararı uyarınca:

“... Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında “Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir” denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu hak gereğince devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorundadır. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin ve öngörülen çarelerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği de tartışmasızdır (AYM, E.2013/4, K.2013/35, 28/2/2013).

İtiraz konusu kural, belirli bir tarih itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş ya da hükme bağlanmış dosyalarda seri muhakeme usulünün uygulanamayacağını öngörmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere Kanun'un 250. maddesinin (4) numaralı fıkrası seri muhakeme usulünün uygulanması sonucunda yaptırımın yarı oranında indirilerek belirlenmesini öngörmektedir (bkz. § 22). Buna göre itiraz konusu kural yargılama aşamasında olup henüz kesinleşmiş hükümle sonuçlanmamış, dolayısıyla yeni yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza miktarı üzerinde fail lehine etkisi olan seri yargılama usulünün belirli bir tarih itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş veya hükme bağlanmış dosyalarda uygulanmamasını öngörmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesini ihlal etmektedir. Kuralın bu niteliği ve yargılama üzerindeki etkisi dikkate alındığında Anayasa Mahkemesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2020/16, K.2020/33 ile 14/1/2021 tarihli ve E.2020/81, K.2021/4 sayılı kararlarında ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum söz konusu değildir.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 38. maddesine aykırıdır. İptali gerekir... ”²³

Dolayısıyla kovuşturma aşamasına geçilmiş suçlarda ve bu suçlar hakkında hüküm verilmiş olması, ancak kesinleşme kararının bulunmaması durumunda seri muhakeme usulü uygulama alanı bulabilecektir.²⁴

²³ Anayasa.gov.tr

²⁴ Kocabaş, Elif Feyza, s.83.

C. YETERLİ ŞÜPHEYE ULAŞILMIŞ OLMASI

CMK m.172/2'de belirtildiği üzere, savcılığın soruşturma konusunda bir suça ilişkin iddianameyi düzenleyebilmesi için suçun işlenmiş olduğuna dair “yeterli şüphenin” varlığı aranır. Normal ceza muhakemesinde bu şüphenin yargılamanın ilerleyen aşamalarında yenilenmesi gerekirken seri muhakeme usulünde normal muhakeme usulündeki gibi bir yargılama faaliyeti söz konusu olmadığı için şüphe derecesi iddianame için aranan şüphe seviyesinde kalmaktadır.

Dolayısıyla seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için muhakeme konusu fiilin şüpheli tarafından işlendiğine ilişkin yeterli şüphenin bulunması gerekir. Aksi durumda, yeterli suç şüphesinin yokluğunda savcı takipsizlik kararı vererek soruşturmayı sonlandırmalıdır (CMK m.172).

D. KAMU DAVASININ AÇILMASININ ERTELENMESİ KARARI VERİLMEMİŞ OLMASI

CMK m.171/2 vd. kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecek haller ve koşulları düzenlenmiştir. Buna göre, “*Uzlaştırma ve ön ödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, Cumhuriyet savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173' üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.*”²⁵ hükmü uyarınca kamu davasının ertelenmesi kararı verilebilecektir.

CMK m.250/1'de “*Soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır*”²⁶ demek suretiyle bu durumda seri muhakeme usulünün uygulanmayacağını düzenlemiştir.

²⁵ Mevzuat.gov.tr

²⁶ Mevzuat.gov.tr

Bu bağlamda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, şüpheli beş yıllık denetim süresi içerisinde yeniden kasıtlı bir suç işlerse, hakkında kamu davası açılacak, suç seri muhakeme usulüne tabi olsa bile, denetim süresinin ihlalinden sonra bu usul uygulanamayacaktır.²⁷ Ancak kamu davasının ertelenmesi kararı verilmemişse Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünü katalogda sayılı suçlar bağlamında uygulamak zorundadır.

E. ŞÜPHELİYE ULAŞILMIŞ OLMASI

Kanun koyucu CMK m.250/13'te açıkça "Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz." diyerek bu koşulu düzenlemiştir. Ceza muhakemesinde seri muhakeme yönetmeliği m.5/6'e göre "Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz." hükmü uyarınca da şüpheliye ulaşılamaması halinde bu usulün uygulanamayacağı yine açıkça düzenlenmiştir.

Buna göre "... Somut olayda, seri muhakeme usulüne ilişkin şüphelinin son belirttiği adrese seri muhakeme usulüne ilişkin ... kağıdının tebliğe çıkarıldığı, tebligatın iade gelmesini müteakip, bu kez aynı adrese mernis şerhi düşülmek suretiyle tebliğe çıkarılan ... kağıdının 7201 sayılı Kanun'un 21/2. maddesine göre tebliğ edildiği gibi şüphelinin beyan ettiği telefon numarasının aranmasına rağmen telefona cevap vermediğinin belirtilmesi karşısında 5271 sayılı Kanun ve anılan Yönetmelik kapsamında seri muhakeme usulünün uygulanması amacıyla şüpheliye usulüne uygun ... ve araştırma yapılmasına rağmen başarılı olunamadığı anlaşılmakla..."²⁸ Yargıtay kararı ile de sabit olduğu üzere şüpheliye ulaşılamaması halinde bu usul uygulanmamaktadır.

²⁷ Karakehya, H./ İnce, Tunçer A, s.17.

²⁸ Yargıtay 8. CD'nin 21.2.2023 tarih ve E. 2021/12840, K. 2023/668 sayılı kararı için bkz.

İşbu halde şüpheli kararın verileceği mahkeme tarafından hüküm verilmeden evvel de her zaman bu usulün uygulanmasından vazgeçebilecektir.

Zira bu usul neticesinde kişinin adli sicil kaydına işlenecek olan suç fiili sebebiyle kişinin açık rızası önem arz etmektedir. Bu şartın sebebi, yargılamanın masumiyet karinesinin gölgesinde gerçekleştirilmek istenmesidir.

F. İŞTİRAK HALİNDE İŞLENEN SUÇLARDA TÜM FAİL VE ŞERİKLERİN SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASINI KABUL ETMESİ

CMK m.250/1 “Suçun iştirak hâlinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi hâlinde seri muhakeme usulü uygulanmaz.” göre olaydaki tüm şüphelilerin ayrı ayrı bu usul için onayı aranmaktadır. İştirak edenlerin yardım eden, azmettiren ya da fail olmasının önemi yoktur.²⁹ Her türlü iştirak türünde ya tüm bu kişiler birlikte bu usulü kabul edecek ya da etmeyecektir. İçlerinden bir tanesinin istememesi bu usulün uygulanmamasına sebebiyet verecektir. Yargıtay’ın bir kararına göre ise yine “... un, dosyada tefrik kararı verilerek hakkında seri muhakeme usulü uygulanan diğer şüpheliye gözcülük yapmak suretiyle kumar oynanması için yer ve imkan sağlama suçuna iştirak ettiğinden bahisle TCK’nın 228/1, 39 /1-c. maddeleri gereğince cezalandırılması istemiyle iddianame düzenlendiği, şüpheli hakkında seri muhakeme usulü uygulanmaksızın iddianame tanzim edilmesi nedeniyle iadesine karar verildiği ve bu karara karşı yapılan itirazın reddine karar verildiği anlaşılmıştır. CMK 250. Maddesine göre kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçunun seri muhakeme usulü kapsamında olması, yasada seri muhakeme usulünün uygulanacağı failler arasında yardım eden/iştirak eden ayrımı yapılmaması...”³⁰ iştirak eden/yardım eden ayrımının bu usul uygulanırken değerlendirmeye alınmayacağını belirtmektedir.

²⁹ Erdem/ Şentürk, s.588.

³⁰ Yargıtay 8.CD’nin 4.7.2022 tarih ve E. 2021/6493, K. 2022/11437 sayılı kararı için bkz.

G. MUHAEME ŞARTININ GERÇEKLEŞMİŞ OLMASI

Seri muhakeme usulünün uygulanabilme koşullarından bir diğeri de muhakeme engelinin bulunmamasıdır. Yani mevcut suçla ilişkin bir muhakeme şartı var ise ve bu yerine getirilmemişse bu durumda seri muhakeme usulü de uygulanamayacaktır. Örneğin, savcılığın bazı durumlarda dava açabilmesi yetkili resmi makamların fail hakkında dava açılmasını uygun gördüklerini açıklamalarına bağlıdır. İzin olarak adlandırılan bu dava şartı yokluğunda seri muhakeme uygulanacak bir suç işlense dahi bu usule başvurulamayacaktır.

H. ŞÜPHELİDE YAŞ KÜÇÜKLÜĞÜ VE AKIL HASTALIĞI İLE SAĞIR VE DİLSİZLİK HALLERİNDEN BİRİNİN BULUNMAMASI

CMK m.250/12 uyarınca “seri muhakeme usulü, yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hâllerinde uygulanmaz.” Seri muhakeme usulünün kabulü ile şüpheli esasen adil yargılanma hakkının bazı gereklerinden vazgeçmektedir. Temel bir haktan feragat niteliğinde olan bu durum içinse aydınlatılmış bir rızanın varlığı gerekmektedir. Bu bağlamda kanun koyucu; “aydınlatılmış rızanın”³¹ bu gruptakiler bakımından söz konusu olamayacağını kabul ederek, bu kimselerin şüpheli olduğu uyuşmazlıklarda seri muhakeme usulünün uygulanma ihtimalini ortadan kaldırmıştır.

Suçun birden fazla fail ile işlenmesi halinde de yine bu şart tüm failer için aranacak ve herhangi bir tanesinin işbu şartı sağlamaması durumunda seri muhakeme usulü diğer failer hakkında da uygulanamayacaktır.

³¹ Karakehya, H./ İnce, Tunçer A, s.19.

IV- SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI

A. GENEL OLARAK

Seri muhakeme usulünün ne şekilde uygulanacağı CMK m.250 ve Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği ile hükme bağlanmıştır. Buna göre, aşamaları şu şekilde sıralayabiliriz: bilgilendirme aşaması, yaptırımın belirlenmesi aşaması, teklif aşaması, talep aşaması, inceleme aşaması, hükmün kurulması aşaması ve kanun yolu aşaması. Usulün varlık amacı gereği bu aşamaların kanun yolu aşaması hariç bir iki gün içinde sonuçlandırılması esastır. Zira aksi durumda yargılamanın hızlanması amacıyla tesis edilen bu usulün var oluşu anlamsızlaşacaktır.

B. BİLGİLENDİRME AŞAMASI

Cumhuriyet savcısı uyuşmazlığa konu olan suçun seri muhakeme usulüne tabi olduğunu ve bu usulü uygulamak için gerekli diğer koşulların bulunduğunu tespit ederse, kendisi doğrudan veya kolluk görevlileri aracılığıyla, şüpheliyi, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirir (CMK m.250/2; Yönetmelik m.8/2). İşbu hükümlerle de sabit olduğu üzere Cumhuriyet savcısının bu konuda herhangi bir takdir yetkisi olmayıp şartları mevcut ise bu usulü uygulamak zorundadır.

Bilgilendirmenin tam ve net olarak yapılması gerekir. Nitekim bu usulün uygulanması bazı haklar açısından kısıtlayıcı nitelikte olabilmektedir. Tersine durumda bu usulün mahkemelerin iş yükünü azaltıcı etkisi yerini adaletsizliğe bırakacaktır. Bu durum, ilgili yönetmelik m.5/3'te "*Seri muhakeme usulü, şüphelinin müdafii huzurunda özgür iradesi ile bu usulün uygulanmasını kabul etmesi hâlinde gerçekleştirilir.*" denilerek de vurgulanmıştır.

Uygulamada sıkça karşılaşılan ve yine yargılamaadaki süre ve masrafı azaltma anlamında getirilen SEGBİS ve istinabe yolu da yine seri muhakeme usulü özelinde hüküm altına alınmıştır. Buna göre, Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği m.11/3" *Seri muhakeme*

usulünün uygulanmasına ilişkin teklifin SEGBİS veya istinabe yoluyla yapıldığı hâllerde, şüphelinin seçtiği bir müdafii yoksa teklifin kabulünde hazır bulunması için müdafii görevlendirilmesi, istinabe evrakı gönderilen ya da SEGBİS ile dinleme talep edilen yer Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yapılır. Bu durumda soruşturmayı yürüten Cumhuriyet başsavcılığı tarafından ayrıca bir müdafii görevlendirmesi yapılmaz.” demek suretiyle seri muhakeme usulünün uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin teklifin hazır bulunan müdafii önünde yapılacağı düzenleniş ve bu konuda herhangi açık bir kapı bırakılmamıştır.

C. YAPTIRIMIN BELİRLENMESİ AŞAMASI

Yönetmelik m.10/2’de “Seri muhakeme usulünün uygulanması Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye teklif edilir; şüpheliye uygulanacak yaptırımların neler olduğu açıklanır”³² denilerek teklifte uygulanacak yaptırımların da şüpheliye aktarılacağı düzenlenmiştir.

Bu anlamda talep edilecek ceza belirlenirken, örneğin işlenen suçta ağırlaştırıcı ya da hafifletici sebepler mevcut ise bunlar cezanın belirlenmesinde etkili olmayacaktır. Yani suçun temel şekline bağlı olarak cezayı arttıran bir nitelikli hal mevcutsa (örneğin yaralama eşe karşı işlenmişse-TCK m.86/3) bu dikkate alınmaksızın temel ceza belirlenecektir. Yine suçun olası kastla işlenmesi söz konusu ise de ceza hesaplanırken olası kast indirimi dikkate alınmayacak veyahut bilinçli taksir hali söz konusuysa bundan kaynaklı artırım yapılmayacaktır.

İşbu hal ise suçun kanuni tanımında mevcut olan normal, ağırlaştırıcı ve hafifletici hallerini gerçekleştirenlerin aynı kefedede değerlendirileceği anlamına gelmektedir.

Cumhuriyet savcısı, TCK’nin 61. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan ve koşulları bulunduğu takdirde zincirleme suçla ilişkin hükümler uygulan-

³² Mevzuat.gov.tr

dıktan sonra belirlenen cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler. Dördüncü fıkra uyarınca sonuç olarak belirlenen hapis cezası Cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde TCK'nin 50. maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya 51. maddesine göre ertelenebilir.

Bu maddeye göre belirlenen yaptırımlar hakkında, Cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde 231. madde kıyasen uygulanabilir. Bu madde kapsamında yaptırım uygulanması, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmez.

D. TEKLİF AŞAMASI

CMK m.250/3'e göre "*Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilir ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi hâlinde bu usul uygulanır.*"³³ Bu aşamanın bilgilendirme aşamasından en önemli farkı, teklif yetkisinin sadece Cumhuriyet savcısına tanınmış olmasıdır. Buna göre kolluk bilgilendirme yetkisini haiz iken teklif yetkisini haiz değildir.

Teklif safhasında öncelikle, "*Cumhuriyet savcısı şüpheliyi seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla en kısa sürede davet eder. Davet; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılabilir (Yönetmelik m.9/1). Şüphelinin mazeretsiz olarak davete icabet etmemesi, resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmaması veya yurt dışında olması ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde Cumhuriyet savcısı tarafından bu durum tutanağa bağlanır ve soruşturmaya genel hükümlere göre devam edilir (Yönetmelik m.9/2; Ayrıca aynı yönde bkz. Yönetmelik m.10/4).*" Ancak şüphelinin bu davete mazeretsiz uymaması durumunda kendisine karşı yakalama kararı veya zorla getirilme kararı düzenleyemez (Yönetmelik m.5/7).³⁴

³³ Mevzuat.gov.tr

³⁴ Yaşar, Ercan, "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü", Adalet Dergisi, c.0, Sayı:65, Aralık 2020, s.272.

Bunun yanı sıra teklif üzerine şüpheli, seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul edip etmeyeceğini açıklayacağına göre bu sırada müdafinin hazır bulunması zorunlu değildir. Yargıtay'ın bu konudaki "... Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından şüpheliye hakkındaki isnat, seri muhakeme usulüne ilişkin açıklama ve bu usule ilişkin haklarını içerecek şekilde tekliften önce bilgilendirmenin yapıldığı, 22/07/2020 tarihinde müdafii hazır bulunmaksızın Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye yapılan teklifin reddedildiği, seri muhakeme usulünün teklif aşamasında, şüphelinin usulün uygulanmasını kabulünün geçerli olması için teklifin kabulünün ancak müdafii huzurunda gerçekleştirilmesi gerektiği, ancak bilgilendirme ve teklif aşaması için müdafii şartının aranmadığı gibi şüphelinin teklifi reddetmesi halinde ret tutanağının müdafii görevlendirilmeksizin tanzim edilip sadece şüpheli tarafından imzalanmasının yukarıda belirtilen mevzuat hükümleri kapsamında hukuka uygun olduğu gözetilmeden, itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir..."³⁵ yönündeki kararı ile de sabit olduğu üzere bilgilendirme ve bu usulün teklifi sırasında müdafin hazır bulunmasının zaruri olmadığı ancak teklifin kabulü esnasında müdafii varlığının zaruri olduğu kararına varılmıştır.

Teklif esnasında ise şüphelinin yanında müdafii bulunması zorunludur. Eğer kendisinin bir müdafisi mevcut değil ise baro tarafından bir müdafii görevlendirilecektir. Bununla birlikte yukarıda da açıklandığı üzere ilgili Yönetmelik gereği SEGBİS ve istinabe yollarında da müdafinin varlığı zaruri kılınmıştır.

Yapılan teklifin reddi halinde ise "Şüphelinin teklifi reddetmesi hâlinde Cumhuriyet savcısı tarafından buna ilişkin tutanak düzenlenerek soruşturma dosyasına eklenir (Yönetmelik m.10/10)." İşlemi uygulanacak ve ilgili tutanaklar şüphelinin dosyasına eklenecektir.

Yapılan teklifin kabulü halinde ise "Şüphelinin teklifi kabul etmesi halinde buna ilişkin seri muhakeme usulü kabul tutanağı (Yönetmelik Ek-1 Tutanağı) düzenlenir. Tutanaқта; şüpheliye isnat edilen eylem, şüphelinin

³⁵ Yargıtay 12. CD'nin 25.5.2021 tarih ve E. 2020/12463, K. 2021/4209 sayılı kararı için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

*kabul beyanı, belirlenen sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbiri ile uygulandığı takdirde hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenек yaptırım veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar yer alır. Kabul tutanağı Cumhuriyet savcısı ve şüpheli ile müdafii tarafından imzalanır*³⁶ (Yönetmelik m.10/8). Bu durumda, kural olarak aynı gün içinde, talepname hazırlanarak görevli ve yetkili mahkemeye yönlendirilir (Yönetmelik m.10/9).

E. TALEP AŞAMASI

Cumhuriyet savcısı müdafii huzurunda bulunan şüphelinin, seri muhakeme usulünü kabul etmesinden sonra, belirlediği yaptırıma hükmedilmesini öngörmüşse bunun aynı zamanda seçenек yaptırımlara çevrilmesini, ertelenmesini veya HAGB'ye konu olmasını mahkemeden ister. Şüpheli hakkında güvenlik tedbirinin de uygulanmasını istiyorsa talebin için de bu hususta belirtilmelidir. Talebi içeren talepname, görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenir. Talepnamenin ne şekilde olacağına ilişkin Ek-2 örneği Yönetmelik ekinde yer almaktadır.

TCK m. 61'de hâkime verilen temel cezayı belirleme yetkisi, seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısına verilmiş olduğundan, Cumhuriyet savcısının belirlediği cezadan yarı oranında indirim yapmak ya da güvenlik tedbiri belirlemek konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır.³⁷ Bu sebeple, Cumhuriyet savcısının takdir yetkisindeki işbu hal, talepnamenin iadesi sebeplerinden bir tanesi değildir. Yargıtay ise konuya ilişkin olarak “... Cumhuriyet savcısının takdir yetkisinde olan bir durumun talepname düzenlenmesinin iade sebepleri arasında sayılmadığı gözetilmeden...”³⁸ şeklinde karar vermiştir.

F. İNCELEME AŞAMASI

Mahkeme mevcut uyuşmazlığa ilişkin savcılığın kendisine gönderdiği talepname üzerine, gün ve saat belirleyerek şüpheli ve müdafini hu-

³⁶ Mevzuat.gov.tr

³⁷ Aydın, Devrim, s.478.

³⁸ Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 12.10.2021 tarih ve E. 2021/1632, K. 2021/6781 kararı için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

zuruna çağırır. “Mazeretsiz olarak mahkemeye gelmemesi halinde, şüpheli bu usulün uygulanmasından vazgeçmiş sayılır (Yönetmelik 13/5).”³⁹ Belirtildiği üzere, şüpheli seri muhakemenin her aşamasında, hüküm verilinceye kadar bu usulün uygulanmasından vazgeçme imkanına sahiptir (Yönetmelik m.5/4). Dolayısıyla mahkemenin davetine icabet etmeyen şüphelinin bu usulün uygulanmasına verdiği rızadan vazgeçmiş olduğuna dair aydınlatılmalıdır bunun için de davetiyeye mahkemeye gelmemesi halinde seri muhakeme usulünün uygulanmasına dair vermiş olduğu onaydan vazgeçmiş olacağı açıkça yazılmalıdır. Bu usulden vazgeçtiği takdirde normal yargılama usulünün uygulanmasına geçilecektir.

İnceleme sonucunda mahkeme üç farklı karar verebilecektir. Bunlar (Yönetmelik m.13/2, m.13/4, m.14); 1) Eksikliklerin giderilmesi amacıyla talepten mahkemeye gönderilmesi kararı (Talepten mahkemeye gönderilmesi) 2) Talepten reddi kararı 3) Talepname doğrultusunda kurulacak hüküm.⁴⁰

G. HÜKMÜN KURULMASI AŞAMASI

CMK m.250/9’a göre “Mahkeme, şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra üçüncü fıkradaki şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere dört ila yedinci fıkraya hükümleri doğrultusunda hüküm kurar; aksi takdirde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüpheli, bu usulden vazgeçmiş sayılır.” mahkeme, talepteki yaptırımın üzerine çıkamamaktadır.

Ayrıca bu husus yönetmelikte şu şekilde düzenlenmiştir; “Mahkeme, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu, bu usulün şüpheliye Kanunda öngörülen koşullar çerçevesinde teklif edildiği ve şüphelinin bu tek-

³⁹ Mevzuat.gov.tr

⁴⁰ Karakehya, H./ İnce, Tunçer A, s.30-31.

lifi müdafii huzurunda özgür iradesiyle kabul ettiği kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar (Yönetmelik m.14/1)." Dolayısıyla mahkemenin Cumhuriyet savcısının talepnamesinde belirlenen yaptırımı değiştirme konusunda bir yetkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte mahkeme TCK m.61/1'e göre ceza hesaplarken alt ve üst sınırlar arasında temel cezayı belirlerken takdir yetkisini uygun kullanıp kullanmadığını da denetleme yetkisini haiz değildir.

Son olarak belirtmek gerekir ki; kurulan *"hüküm; varsa mağdur, suçtan zarar gören veya genel hükümlere göre katılma hakkını haiz olan kişilere tebliğ edilir (Yönetmelik m.14/2)."* Şartlar oluştuğunda CMK m.260 uyarınca kanun yollarına başvurulma hakkı vardır.

H. KANUN YOLU AŞAMASI

Seri muhakeme usulü sonucunda kurulan hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulabilir. Nitekim CMK m.250/14'te *"dokuzuncu fıkra kapsamında Cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir."* denilmek suretiyle, söz konusu hükümlere karşı itiraz edilebileceği açıkça düzenleme altına alınmıştır. Ancak kanunda da belirtildiği üzere yalnızca seri muhakeme sonucunda kurulan hükümlere karşı itiraz yoluna gidilebilir yoksa talepten reddi kararlarına itiraz edilememektedir.

İtiraz süresi ise hükmün bildirilmesinden itibaren yedi gündür (CMK m.268/1). İtiraz incelemesini yapacak merci ise CMK m.268/3'teki genel kurallara göre belirlenecektir. İtiraz başvurusu yazılı veya tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü şekilde, hükmü veren mahkemeye yapılacaktır (CMK m.268/1).

Hükmü veren mahkemenin üç gün içinde hükmünü itirazda belirtilen hususlara bağlı olarak düzeltme veya yine aynı süre içinde inceleme merciine göndermesi gerekir (CMK m.268/2). Seri muhakeme sonucunda kurulan hükme kimlerin itiraz edebileceği hususunda da bir ayrı bir belirleme yapılmadığından, genel muhakeme usulünde itiraz yoluna

kimler başvurabiliyorsa onların itiraz edebileceği sonucuna varılmalıdır. Bu kimseler ise CMK m.260 ila 262’de sayılmıştır.

Seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması için Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi vaziyetinde, şüphelinin bu usulü kabul beyanı ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz. (CMK m. 250/10, Yön. m. 5/8).

Burada kanun koyucunun, şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulandığı aşamada yaptığı açıklamaların, genel hükümlere göre yapılan muhakemede kullanılamayacağına ilişkin bir delil değerlendirme yasağı öngördüğünü ifade etmek mümkündür.⁴¹ Söz konusu yasağın, seri muhakeme usulü başladıktan sonra elde edilen deliller için geçerli olup, seri muhakeme usulünün uygulanmasından önce elde edilen deliller bu yasağın dışındadır.⁴²

V- SERİ MUHALEMESİ USULÜ VE ADİL YARGILANMA HAKKI

AİHS madde 6’da hüküm altına alınan adil yargılanma hakkı, bireylerin sahip olduğu temel hak ve özgürlükler arasında yer almaktadır. Buna göre *“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçü-*

⁴¹ Aydın ,Devrim, “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Seri Muhakeme Usulü”, KHM, Cilt:2, Sayı:2, 2022, s. 463- 484.

⁴² Yılmaz, Zahit/ APİŞ Özge, s. 62-106.

de, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.” 3’üncü fıkrada ise “bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.” denilmek suretiyle adil yargılanma hakkı açıklanmıştır.⁴³

Bu bağlamda bakıldığında yargılamanın daha kısa sürede gerçekleştirilmeyi amaçlayan seri muhakeme usulünün adil yargılanma hakkını ihlal ettiği söylenebilir. Seri muhakeme usulünün uygulandığı her durum ve koşulda adil yargılanma hakkına halel geldiği söylenemez. Ancak süreci kısaltmak amacıyla uygulanan diğer usullerin dışında izlenen normal yargılama aşamalarında birçok kez ihlale uğrayan bu hakkın yargılamanın daha kısa sürede daha kısıtlı bir şekilde yapılması durumunda da bireylerin sahip olduğu temel hakların ve bilhassa adil yargılanma hakkının ihlali kaçınılmazdır.

Ancak göz önünde tutulmalıdır ki yargılama faaliyetlerinin uzunluğu dolayısıyla her yargılamanın eşit şartlar altında yapılamayacağı da yadsınamaz bir gerçektir. Bu durumda yapılması gereken bozulan kamu düzeni terazisinin somut olayın gereklerine göre dengelenmesi gerekecektir.

⁴³ Echr.coe.int

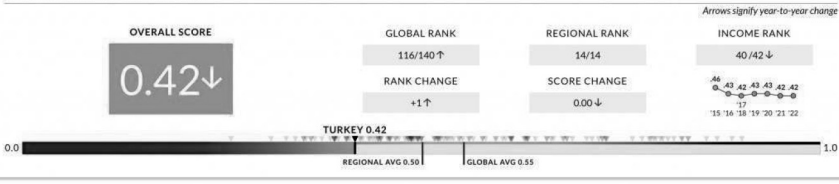
VI- 2022 HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ ENDEKSİ⁴⁴

World Justice Project (Dünya Adalet Projesi) tarafından 2022 yılında yayınlanan Hukukun Üstünlüğü Endeksi 140 farklı yargı alanında (ülke) 154.000'den fazla hane ve 3.600 hukukçu ve uzmanın değerlendirmelerinden alınan 500'den fazla değişkenden faydalanılarak oluşturulmaktadır. 2012 yılından itibaren de düzeni olarak yayınlanmaktadır. 2015 yılı sonrası yapılan karşılaştırmalı veri analizi sonucunda 2022 yılında Türkiye 0,42 puanla 140 ülke arasından 116. sırada yer almaktadır.

Bölgesel ayrıma göre Doğu Avrupa ve Asya kategorisinde yer alan Türkiye, 14 ülke içerisinde sonuncu sıradadır.

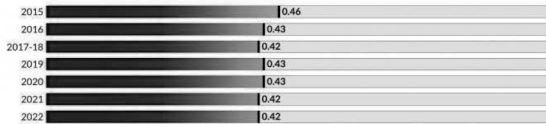
Ülkeleri hukuk alanında değerlendirerek hukukun üstünlüğünün tesisini amaçlayan Hukukun Üstünlüğü Endeksi, 44 alt faktör ve 8 ana başlıkta ülkeleri sıralamaktadır. *Hükümet Yetkilerinin Kısıtlanması (1)*, *Yolsuzlukla Mücadele (2)*, *Yönetim Şeffaflığı (3)*, *Temel Haklar ve Özgürlükler (4)*, *Düzen ve Güvenlik (5)*, *İdari Yapıtlar (6)*, *Hukuk Mahkemelerinde Adalet (7)* ve *Ceza Mahkemelerinde Adalet (8)* başlıklarını esas alan endekste, **0 puan** hukukun üstünlüğünden uzaklığı; **1 puan** ise hukukun üstünlüğünün en sağlam şekilde güvence altına alındığı puanı temsil ediyor.⁴⁵

Turkey Overall Score, 2022

Turkey Overall Rule of Law Score Over Time, 2015 - 2022

Turkey scores for overall rule of law from 2015 to 2022. (Use the left menu to explore other scores.)

⁴⁴ worldjusticeproject.org

⁴⁵ worldjusticeproject.org

0,42 puanla 116'ncı sırada yer alan Türkiye; Zambiya, Kenya, Sierra Leone, Lübnan, Rusya, Nijer, Guatemala, Angola, Mali ve Meksika gibi ülkelerin gerisinde yer almaktadır.

Yalnızca bu veriler dahilinde dahi Türkiye'de yaşayan bireylerin adalet sistemine ve hukuka olan güveninin ne denli geride kaldığını ve her geçen gün de gerilemeye devam ettiği sabittir.

Bu haliyle normal yargılama usulünden daha kısa sürede daha az emek ile sonuçlandırılmaya çalışılan seri muhakeme usulünün sanık/şüpheli tarafından kabulünün, esasında hukuka güvenin eksikliğinden kaynaklandığı yine WJP verileri ile sabittir.

Zira üzerine suç atılı bireylerin aklanma olasılığının düşük olması nedeniyle işlemediği bir suçu üstlenmek zorunda kalmaları ihtimal dahilindedir.⁴⁶

YILLARA GÖRE SERİ MUHAKEME USULÜ İLE SONUÇLANAN DOSYALARDAKİ SUÇ SAYILARI - TÜRKİYE GENELİ

Yine bu durum Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı verileri ile de sabittir. Zira görüleceği üzere, seri muhakeme usulü hukukumuzda girdikten bu yana bu usul ile sonuçlanan dosyalardaki suç sayıları artarak devam etmektedir.

⁴⁶ Alternatifcozumler.adalet.gov.tr

Bu durumda seri muhakeme usulü, her ne kadar yargı mercilerinin yükünü hafifletmek için kurulmuşsa da suç oranındaki artış bu çözüm yolunun yararlılığı ve gerekliliği konusunda doktrinsel görüş ayrılıklarına meydan vermektedir.

VII- SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Toplumsal adaleti mümkün kılmak ve dengeyi inşa ederek fertlerin bir arada yaşamasını kolaylaştırmak amacıyla tesis edilen bilimlerden olan hukuk bilimi, gerçekliği arayarak uygulanabilecek en işlevsel kaideyi uygulamayı amaç bilmiştir. Adalet sisteminin tesisi anlamında yapılan yargılama faaliyetleri, birçok temel hak ve özgürlük bağlamında da bir semsiye eylemdir. Yargılama faaliyeti ile bozulan kamu düzeninin tekrar kurulması ve devamı sağlanırken; aynı zamanda yaşamı olumsuz etkileyen ve bireylerin eski düzenlerine dönmelerine yarar sağlayan yol gösterici bir niteliktedir. Ancak artan suç oranları dolayısıyla gerçekleşen hadiselerin her geçen gün katlanarak çoğalması, yapılacak olan yargılamaların niceliğinde de büyük bir artışı beraberinde getirmektedir. Var olan tüm yargılama faaliyetlerine ise devlet kurumlarının aynı şekilde titiz ve hassasiyetle yaklaşması elbette ki mümkün değildir. Bu sebebin temel dayanak olarak alındığı ve sorunun çözümüne yönelik atılan önemli adımlardan birisi olan alternatif çözüm yolları ise farklı coğrafyalarda denenmekte ve sonuçlarına göre her ülkeye göre farklı biçimlerde uyarlanmaktadır. Bu alternatif çözüm yollarından birisi olan seri muhakeme usulünün ise Türk ceza adalet sistemine girişinden henüz çok zaman geçmemesine rağmen, mahkemelerin iş yükünü gözle görülür düzeyde düşürdüğü bir gerçektir. Usulün uygulanması sırasında kanun koyucu tarafından belirlenmiş olan yasal sürecin izlenmesinde her ne kadar şüphelinin, mağdurun ve zarar görenin hakları korunmaya çalışılsa da özellikle şüpheli bağlamında adil yargılanma hakkının ihlali, nadir rastlanan bir durum değildir. Olağan bir yargılama sürecinde dahi ihlale uğrayan bu ve benzeri birçok hakkın ise kamu ve mağdur karşısındaki durumunun yanı sıra diğer yargılama faaliyetleri açısından harcanan zaman da göz önünde bulundurulduğunda bir denge sağlanmalı ve bu usulü uygulama anlamında daha detaylı düzenlemeler gerekmektedir.

Ancak yine de bu usulün uygulanmasını kabul eden birçok bireyin bu usulü gönüllerince kabul ettikleri hususu da bir muammadır. Halbuki bu usulün uygulanması sırasında çok defa da vurgulandığı üzere, kişinin müdafii önünde alınmış onayı aranmaktadır. Ancak kişilerin hukuka ve adalet sistemine olan güvensizliği, işlemedikleri suçlardan aklanamayacaklarını düşünmeleri bu usulü kabul etmeye mecbur bırakıldıklarının da üstü örtülü göstergesidir.

Bu durumda öncelikle usulü iyileştirmeler ve hızlandırmalardan evvel kişilerin adalet sistemine ve haklarının korunduğu bir hukukun varlığına inanmalarını sağlamak daha yerinde olacaktır. Zira aksi durumda var olan çözüm yollarının bir anlamı kalmayacak ve bu durum mum ışığında televizyon izlemeye benzeyecektir.

KISALTMALAR

- AİHS** : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Art. : Article
C. : cilt
CD : Ceza Dairesi
CMUK : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CMK : Ceza Muhakemesi Kanunu
HAGB : Hükümün açıklanmasının geri bırakılması
m. : Madde
s. : Sayfa
ss. : Sayfa sayısı
S. : Sayı
TCK : Türk Ceza Kanunu
vd. : ve devamı
WJP : World Justice Project (Dünya Adalet Projesi)

KAYNAKÇA

Aydın, Devrim, “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Seri Muhakeme Usulü”, KHM, Cilt:2, Sayı:2, 2022.

Centel, Nur/Zafer, Hamide, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, Beta Yayınları, İstanbul, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, 2018, s. 10.

Dülger, Murat Volkan, “Yargı Reformu: Gerçekten Bir Reform Mu?”, (https://www.academia.edu/40554795/Yarg%C4%B1_Reformu_Ger%C3%A7ekten_Bir_Reform_Mu), (E.T. 20.11.2020).

Er, E. “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi», Yaşar Hukuk Dergisi 3 (2021), s.55-111.

Erdem, Mustafa Ruhan/ Şentürk, Candide, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250)”, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 41, Aralık 2019, ss. 573-601, (www.jurix.com.tr), (E.T. 27.05.2020).

Karakehya, H./ İnce, Tunçer A., “Seri Muhakeme Usulünün Adil Yargılanma Hakkı ve Diğer Bazı Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 11 (2021), s.1-62.

Ketizmen, Muammer, “Yargı Yetkisinin Kullanılması Açısından Seri Muhakeme Usulü – Anayasanın 138. Maddesine Aykırılık Sorunu”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(1) 2021, s.229-254.

Kızıllarslan, Hakan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:183-184, Kasım- Aralık, 2019, s. 1885- 1960 (www.jurix.com.tr), (E.T. 27.05.2020).

Kocabaş, Elif Feyza, “Seri Muhakeme Usulü (CMK MADDE 250)”, İzmir Barosu Dergisi, Yıl:88, Sayı:1, Nisan 2023, s.76-119.

Kurşun, Günal/ **Cengiz** Orhan Kemal,” Ceza Avukatının İnsan Hakları El Kitabı”, İnsan Hakları Gündemi Derneği Yayınları, 1.Baskı, Ocak 2021, s.335.

Özbek, Veli Özer/**Doğan**, Koray/**Bacaksız**, Pınar, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. Baskı, 2021, s.38.

Şahin, Cumhuriyet, “Ceza Muhakemesi Hukuku I”, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 9. Baskı, 2018, s. 27.

Yaşar, Ercan, “TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA SERİ MUHAEME USULÜ”, *Adalet Dergisi*, c. 0, sayı. 65, ss. 255-299, Ara. 2020.

Yılmaz, Zahit/ **Apiş**, Özge: “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, Haziran 2020, ss. 62-106, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1119190>), (E.T. 15.10.2020).

İnternet uzantıları

Alternatifcozumler.adalet.gov.tr

Anayasa.gov.tr

Echr.coe.int

Karararama.yargitay.gov.tr

Mevzuat.gov.tr

Worldjusticeproject.org